

REMISSVAR

2018-11-15
Dnr: BO 2018-0808

Arbetsdepartementet
A2018/00777/I

Ett ordnat mottagande – gemensamt ansvar för snabb etablering eller återvändande (SOU 2018:22) och Ett socialt hållbart eget boende för asylsökande (A2018/00777/I)

Inledning

I betänkandet lämnas bland annat förslag som syftar till att skapa ett sammanhållet system för att främja snabbare etablering för den som får uppehållstillstånd och snabbare återvändande för den som får avslag på sin asylansökan. Därtill syftar förslagen i promemorian till att uppnå ett jämnare mottagande över landet och att begränsa negativa sociala konsekvenserna av eget boende för asylsökande.

Barnombudsmannen har beretts möjlighet att ge kommentarer på betänkandet Ett ordnat mottagande – gemensamt ansvar för snabb etablering eller återvändande (SOU 2018:22) och promemorian Ett socialt hållbart eget boende för asylsökande. Barnombudsmannens synpunkter på betänkandet och promemorian tar sin utgångspunkt i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Yttrandet behandlar endast de delar som berör barn och unga och som Barnombudsmannen har synpunkter på eller invändningar mot.

Barnombudsmannens synpunkter

Inledningsvis ser Barnombudsmannen positivt på utredningens ambition om en rättssäker och snabb asylprövning. Barnombudsmannen uppfattar dock att utredningens förslag främst utgår från vuxna asylsökande och vi saknar ett genomgående barnrättsperspektiv i utredningen. Barnombudsmannen hade också önskat att utredningen gjort barn och unga i asylprocessen delaktiga i sitt utredningsarbete och i framtagandet av förslagen.

6.1 Ett ordnat mottagande i ankomstcenter

Utredningens förslag

Utredningen förslår att Migrationsverket ska ansvara för särskilda ankomstcenter som ska vara obligatoriska för asylsökande att bo i under minst 30 dagar. Asylsökande som inte bor i ett ankomstcenter under föreskriven tid ska inte ha rätt till dagersättning eller särskilt bidrag.

Barnombudsmannens synpunkter

Barnombudsmannen ser ingen anledning att avstyrka förslaget men vill förtydliga att om ankomstcenter inrättas förutsätter vi att dessa är trygga, barnanpassade boenden utformade utifrån ett barnrättsperspektiv och som på inget sätt kan

uppfattas som ett förvar. Barnombudsmannen anser också att utformandet av de ankomstcenter som utredningen föreslår bör göras i dialog med barn och unga som har erfarenheter att bo på ankomstbonden.

Under Barnombudsmannens årsrapport från 2017 "Vi lämnade allting och kom hit" träffade vi ca 600 barn och unga som berättade om sina erfarenheter och upplevelser av att komma till Sverige. De har berättat om ett mottagande som ibland har varit otryggt med stora boenden med främmande vuxna, många flyttar och uppbrott, lång väntan och en skolgång med förhinder. Barn har även berättat om att de inte har haft några aktiviteter på boendet samt att de inte har haft någon kontakt med Migrationsverket. Barnombudsmannen ser därför positivt på att utredningens förslag skulle kunna avhjälpa några av dessa problem.

Barnombudsmannen välkomnar också att asylsökande på ankomstcentret ska få information om sina rättigheter och relevant samhällsinformation. De barn Barnombudsmannen har träffat i asylprocessen säger att de ofta saknar information och detta gäller främst barn som söker asyl tillsammans med familj. Barnombudsmannen vill i sammanhanget lyfta barns rätt till information enligt artikel 17 och barns rätt till delaktighet enligt artikel 12 i barnkonventionen. Det är även viktigt att informationen inkluderas på ett sätt som tar hänsyn till barnets ålder och mognad, särskilt yngre barn och barn med funktionsnedsättningar.

Enligt nuvarande ordning har asylsökande barn rätt till utbildning men omfattas inte av skolplikten. Asylsökande barn ska tas emot i en skola så snart det är lämpligt med hänsyn till deras personliga förhållanden, vilket dock bör ske senast en månad efter ankomsten.¹ Barnombudsmannen saknar en analys i utredningen om hur barns rätt till skolgång inom en månad säkerställs när barnen spenderar upp till 30 dagar i ankomstcentret utan placeringskommun.

Barnombudsmannen också saknar en analys i utredningen kring barn som kommer med sina familjer till Sverige. Det är inte tydligt om familjer ska bo på samma ankomstcenter som andra vuxna som kommit utan barn. Ett av Barnombudsmannens förslag i rapporten från 2017² var att placera barn som kommer med sin familj i speciella boende avsedda för familjer.

Gällande utredningens förslag huruvida vuxna som inte medverkar vid aktiviteter på ankomstcentret ska få sin dagersättning indragen eller minskad vill Barnombudsmannen uppmärksamma att ett sådant beslut kan påverka barn eftersom den vuxne kan vara en förälder. Vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara bäst för barnet enligt artikel 3 i barnkonventionen. Barnombudsmannen anser därför att en bedömning utifrån barnets bästa bör göras innan en vårdnadshavares dagersättning dras in.

6.6.3 Förändringar krävs om ensamkommande barn ska bo i ankomstcenter

Utredningens bedömning

Utredningen föreslår inte ankomstcenter för ensamkommande barn då Migrationsverket i nuvarande ordning genomför asyl- och åldersutredning först när barnet har kommit till anvisad kommun och fått en god man.

Barnombudsmannens synpunkter

Ett av Barnombudsmannens förslag i rapporten från 2017³ var att införa statliga mottagnings- och utredningsenheter för att bedöma ensamkommande

¹ 4 kap. 1 a § skolförordning (2011:85) och 12 kap. 14 § gymnasieförordning (2010:2039).

² "Vi lämnade allting och kom hit", Barnombudsmannen (2017)

³ "Vi lämnade allting och kom hit", Barnombudsmannen (2017)

asylsökande barns behov. Vilket också ligger i linje med FN:s barnrättskommitté (barnrättskommittén) som säger att det är av stor vikt att i samband med att ett ensamkommande asylsökande barn registreras ska all relevant information om barnet samlas in.⁴ Detta för att tidigt kunna göra en bedömning av särskild utsatthet och skyddsbehov för att barnets specifika behov ska tillgodoses så fort som möjligt.

Utredningen uppmärksammar att förslagen innebär att mottagandet av asylsökande barn i familj och mottagandet av asylsökande ensamkommande barn fortsatt kommer att skilja sig åt. Barn i familj kommer att bo vid ankomstcenter medan ensamkommande barn kommer att bo i en kommun. Enligt barnkonventionens artikel 2 har alla barn lika värde och barn och unga har rätt att få sina grundläggande rättigheter tillgodosedda på ett likvärdigt sätt i förhållande till andra barn. Barnombudsmannen har förståelse för bergrensningar i utredningens uppdrag men vill ändå påminna att det är fortsatt problematiskt att ensamkommande asylsökande barn i det nuvarande systemet får vänta länge på att få en god man. Ett av Barnombudsmannens förslag som presenterades i vår årsrapport 2017⁵ var att reformera dagens system med god man. Barnombudsmannen anser att det är oacceptabelt och i strid med barnkonventionen att ett barn är ensamt i Sverige i flera månader utan att ha en god man. FN:s barnrättskommitté har också uppmärksammat detta i sina rekommendationer, där Sverige uppmanas att utse företrädare för ensamkommande barn omgående.⁶

7.3 Ett värdigt och socialt hållbart eget boende

Utredningens förslag

Utredningens föreslår en begränsning under asyltiden av den asylsökandes möjligheter till att ordna eget boende genom en modell med social prövning av boendet. Prövning ska bara ske i kommuner som uppfyller vissa på förhand uppställda kriterier gällande social och ekonomisk utsatthet och ska pröva huruvida boendet har en skälig boendestandard och är av lämplig storlek för det antal personer som ska bo i den. Asylsökande som väljer att bosätta sig i ett eget boende som inte uppfyller de uppställda kraven ska inte ha rätt till dagersättning och särskilt bidrag.

Barnombudsmannens synpunkter

Barnombudsmannen ställer sig positiv till utredningens förslag gällande en mer restriktiv reglering av eget boende och att boendestandard och storlek, i förhållande till de som ska bo där, prövas. Barnombudsmannen har uppmärksammat på bristande boendeförhållanden för barn och unga i asylprocess. I Barnombudsmannens arbete med barn i migration har barn berättat att de i eget boende har levt trångt och att de har känt sig otrygga med att bo med andra personer än sin familj. Enligt barnkonventionens artikel 27 har varje barn rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, moraliska och sociala utveckling och ett tryggt boende är grundläggande i barn och ungas vardag.

Barnombudsmannen ställer sig dock frågande till att peka ut bostadsområden som så pass "socialt och ekonomisk utsatta" så att asylsökande inte får bo där. Barnombudsmannen kan förstå utredningens tanke men känner en oro kring att detta kan skapa stigma hos de barn och unga som redan bor i dessa områden.

⁴ FN:s barnrättskommitté. CRC/C/GC/6.

⁵ "Vi lämnade allting och kom hit", Barnombudsmannen (2017)

⁶ FN:s barnrättskommitté om att införa en tidsgräns att en god man skulle utses inom 24 timmar efter att barnet anlät till Sverige. CRC/C/SWE/CO/4. Punkt 63

Barnombudsmannen anser också att förslaget bör innefatta en mer flexibel bedömning av indragen ersättning när det rör barn och deras familjer.

I promemorian Ett socialt hållbart eget boende för asylsökande föreslås att dag ersättning inte dras in om det är uppenbart oskäligt att neka den asylsökande sådant bistånd. Ett exempel som tas upp i promemorian är en asylsökande barnfamilj som har ordnat eget boende i ett område med socioekonomiska utmaningar innan rätten till dag ersättning vid eget boende i området föll bort. Om familjen därefter flyttar till en ny bostad inom samma område och barnen i familjen går i skola är det normalt uppenbart oskäligt att familjen nekas dag ersättning. Ett annat exempel kan vara ett ensamkommande barn som har mottagits i en kommun och erbjudits boende i ett område som omfattas av en begränsning av rätten till dag ersättning och som sedermera fyller 18 år. Barnombudsmannen ser positivt på att det i promemorian finns en barnkonsekvensanalys som belyser att de barn vars föräldrar väljer att bo i ett boende som inte berättigar till dag ersättning kan komma att påverkas negativt och att det är viktigt att följa upp situationen för dessa barn och att informera familjerna om möjligheterna att byta boende.

8.2 Asylsökande med verkställbara beslut ska bo i avresecenter

Utredningens förslag

Utredningen föreslår att Migrationsverket ska ha ansvar för boendet för individer med verkställbara avlägsnandebeslut. Det ska vara obligatoriskt för personer med ett verkställbart avlägsnandebeslut att under den lagstadgade fristen för avresa bo i ett avresecenter.

Barnombudsmannens synpunkter

Barnombudsmannen ser ingen anledning att avstyrka förslaget men vill i enlighet med vårt resonemang om utredningens föreslagna ankomstcenter även att avresecentren ska vara trygga, barnanpassade boenden utformade utifrån ett barnrättsperspektiv och som på inget sätt kan uppfattas som ett förvar.

12 Utredningens alternativa upplägg

Utredningen har även tagit fram ett alternativt förslag som bygger på att staten behåller ansvaret för asylsökande under hela asyltiden.

Under åren 2015–2016 då Barnombudsmannen träffade ca 600 barn och unga som flytt till Sverige med eller utan sin familj berättade barnen bland annat om hur de upplevde asylprocessen, om boenden, god man och om skola. Vår rapport "Barn på flykt" utmynnade i ett antal förslag som Barnombudsmannen vill ta tillfället i akt och påminna lagstiftaren om:

- Stärk barnrättsperspektivet i utlänningslagen.
- Stärk barnets rätt att komma till tals i lagen.
- Stärk barnrättsperspektivet i asylutredningen.
- Inrätta barnanpassade utredningsenheter på Migrationsverket.
- Inför en tidsgräns för start av asylutredningar som rör barn.

- Inrätta en särskild inspektion för att säkerställa att Migrationsverkets rutiner och riktlinjer tillämpas rättssäkert och enhetligt.
- Säkerställ trygghet och skydd i barnens boende och vardag.
- Inför statliga mottagnings- och utredningsenheter för att bedöma ensamkommande barns behov direkt vid ankomsten.
- Reformera god man-systemet.
- Placera barn i familj på boenden avsedda för familjer.
- Säkerställ barnets rätt till utbildning.
- Inför skolplikt för asylsökande barn.
- Inför en tidsgräns som anger att barn ska börja skolan inom en månad efter ankomsten till Sverige.

Föredragande i ärendet har varit utredare Shanti Ingeström och jurist Li Melander.

Elisabeth Dahlin
barnombudsman